

POCIEJ, DUBOIS i WSPÓLNICY

Kancelaria Adwokacka
Spółka Jawna

Warszawa, dnia 9 sierpnia 2010 r.

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

Al. Jana Christiana Szucha 12a
00-918 Warszawa

Skarżąca:

B S
ul.

reprezentowana przez:

Adw. Mikołaja Pietrzaka
Kancelaria Pietrzak & Sidor Sp. j.
ul. Sandomierska 8 lok. 5
02-567 Warszawa

oraz

Adw. Jacka Dubois
Pociej, Dubois i Wspólnicy
Kancelaria Adwokacka
ul. Świętokrzyska 18
00-052 Warszawa

SKARGA KONSTYTUCYJNA

Działając w imieniu **B S**, pełnomocnictwo przedkładam w załączeniu, na podstawie art. 79 Konstytucji RP oraz art. 46 ust. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o

Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U. Nr 102, poz. 643 z późn. zm.), składam skargę konstytucyjną i **wnoszę o stwierdzenie, że:**

art. 156 § 4 zdanie 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555) oraz § 10 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (Dz.U. Nr 108, poz. 1023 z późn. zm.)

jest niezgodny z

art. 2, art. 45 ust. 1, art. 42 ust. 2 oraz art. 32 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Ostateczne rozstrzygnięcie w sprawie stanowi:

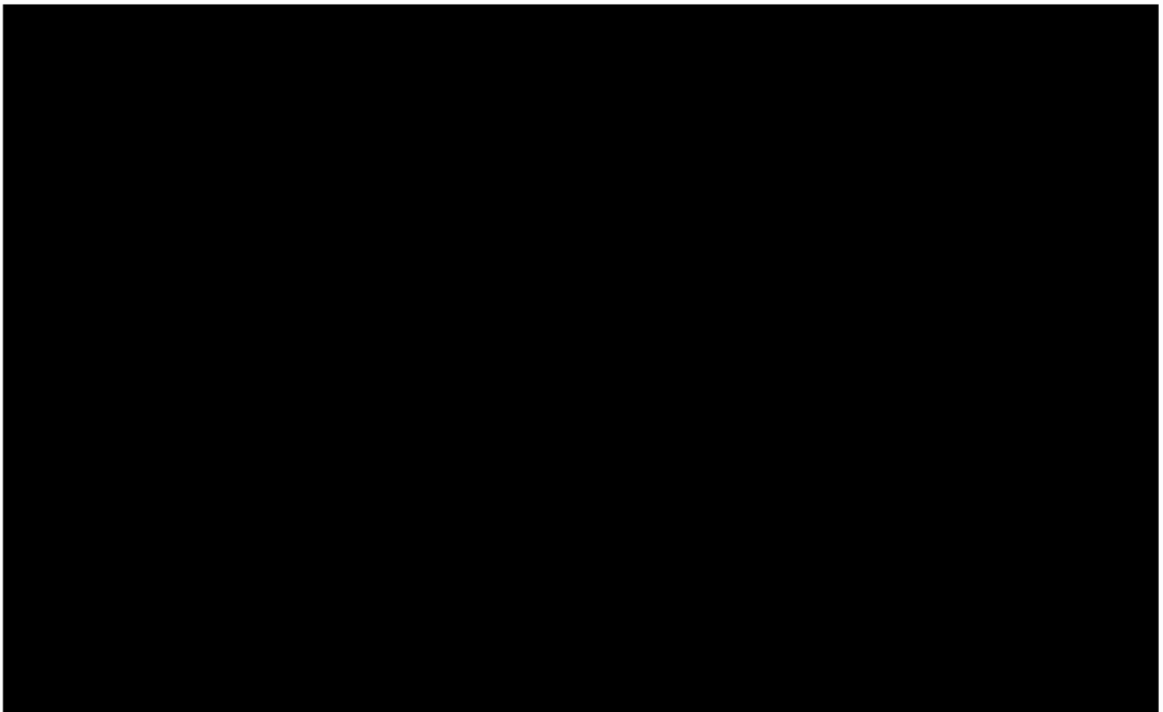
postanowienie Sądu Okręgowego w W z dnia maja 2010 r., sygn. akt o odmowie umożliwienia obrońcom sporządzania notatek podczas zapoznawania się w kancelarii tajnej z materiałami o charakterze niejawnym oraz podczas rozpraw odbywających się z wyłączeniem jawności, a ponadto o odmowie wydania kopii materiałów o charakterze niejawnym.

UZASADNIENIE

I. Stan faktyczny

W dniu czerwca 2008 r. Prokuratura Apelacyjna w P skierowała do Sądu Okręgowego w G akt oskarżenia przeciwko Skarżącej B S oraz M W

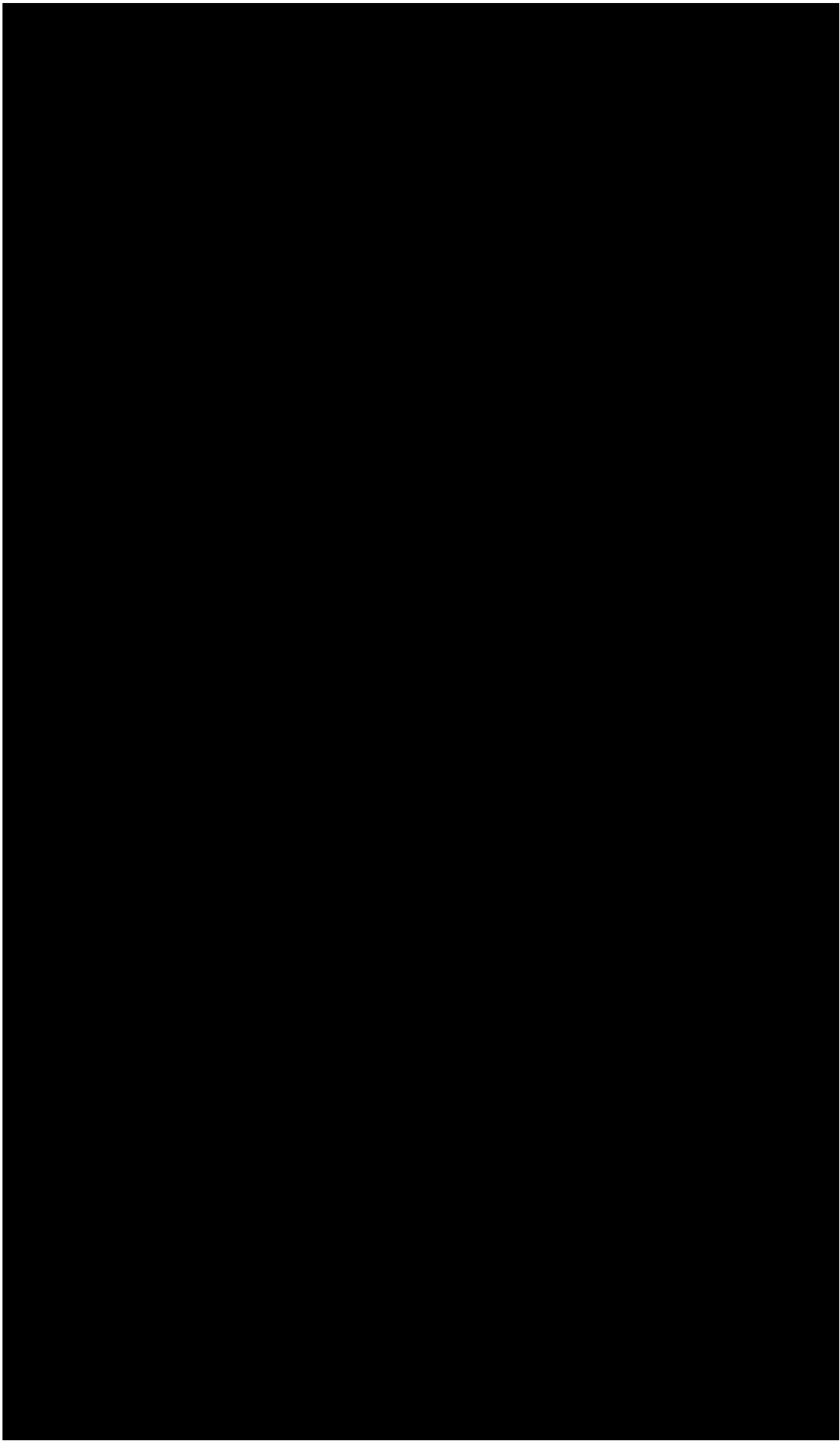
Prokuratura oskarżyła Skarżącą o to, że:

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.).

2.

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

[REDACTED]

W skład materiału dowodowego stanowiącego podstawę oskarżenia przeciwko Skarżącej wchodzi zazwyczaj dwóch świadków przesłuchiwanych w trybie art. 184 § 1 k.p.k., to jest tzw. świadków anonimowych. Dodatkowo istotną częścią materiału dowodowego stanowią materiały wytworzone przez Centralne Biuro Antykorupcyjne, które objęte są tajemnicą państwową. Stanowią one efekt stosowania wobec Skarżącej czynności operacyjno-rozpoznawczych.

W następstwie objęcia wskazanych materiałów klauzulą niejawności, na Skarżącą, występującą w roli oskarżonego w postępowaniu karnym oraz jej obrońców nałożone zostały ograniczenia w dostępie do tej części materiału dowodowego i sposobu korzystania z niego. Skarżąca i jej obrońcy mogą zapoznawać się z materiałami niejawnymi jedynie w kancelarii tajnej sądu, a jednocześnie nie dysponują oni prawem uzyskania odpisów i kserokopii tych dokumentów, jak również prawem sporządzania notatek podczas zapoznawania się z nimi w kancelarii tajnej. Nie dysponują oni również prawem sporządzania notatek podczas rozpraw odbywających się z wyłączeniem jawności ze względu na potrzebę ochrony tajemnicy państwowej.

Obrońcy Skarżącej w ramach postępowania karnego podejmowali kilka prób doprowadzenia do uzyskania pełnej możliwości realizacji prawa do obrony i prawa do sprawiedliwego procesu, poprzez uzyskanie dostępu do wszystkich materiałów niejawnych, uzyskanie możliwości sporządzania notatek podczas zapoznawania się z dokumentami o charakterze niejawnym znajdującymi się w kancelarii tajnej, jak również podczas rozpraw odbywających się z wyłączeniem jawności, a ponadto uzyskania kserokopii dokumentów o charakterze niejawnym.

W toku postępowania jurysdykcyjnego przed Sądem Okręgowym w W

Wydział Karny, pismem z dnia 3 grudnia 2009 r. obrońcy Skarżącej wystąpili do Sądu z wnioskiem o umożliwienie im sporządzania notatek i kserokopii z materiałów niejawnych, stanowiących materiały dowodowe w sprawie. Jednocześnie obrońcy Skarżącej zaręczyli, iż notatki i kserokopie te zostaną przedstawione jedynie oskarżonej oraz pozostałym obrońcom oskarżonej.

W uzasadnieniu wniosku obrońcy wskazali, iż świadomi są oni obowiązującego stanu prawnego, w szczególności treści przepisu § 10 ust. 3 rozporządzenia Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (Dz.U. Nr 108, poz. 1023 z późn. zm.) – dalej: „**Rozporządzenie**” – oraz ograniczeń, jakie wynikają z tego przepisu w związku z istnieniem w postępowaniu karnym materiałów niejawnych. Obrońcy Skarżącej wskazali jednak na sprzeczność § 10 ust. 3 Rozporządzenia z Konstytucją RP oraz wiążącymi Rzeczpospolitą umowami międzynarodowymi, m.in. z Konwencją o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Uzasadnienie wniosku szeroko odwoływało się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczącego dostępu do materiałów niejawnych w postępowaniu o charakterze karnym w sprawach skarg wniesionych przeciwko Polsce.

Na mocy zarządzenia Przewodniczącego składu orzekającego z dnia stycznia 2010 r. odmówiono uwzględnienia wniosku obrońców Skarżącej w zakresie dotyczącym umożliwienia im sporządzania notatek i kserokopii z materiałów niejawnych, stanowiących materiały

dowodowe w sprawie albowiem zgodnie z przepisem § 10 ust. 3 Rozporządzenia sporządzanie kopii, odpisów, wyciągów i notatek z dokumentów oraz akt oznaczonych klauzulą tajności jest niedopuszczalne.

Następnie, podczas rozprawy w dniu maja 2010 r., obrońca Skarżącej ponownie wystąpił do Sądu z wnioskiem o umożliwienie mu sporządzania notatek i kserokopii z materiałów niejawnych, znajdujących się w kancelarii tajnej, które stanowią materiał dowodowy w sprawie, jak również o umożliwienie sporządzania notatek w trakcie rozpraw odbywających się z wyłączeniem jawności.

Jednakże Sąd Okręgowy w W ostatecznie, tym razem rozstrzygnięciem w formie postanowienia z dnia maja 2010 r. odmówił uwzględnienia wniosku o umożliwienie sporządzania notatek i kserokopii z materiałów niejawnych. Podkreślić należy, że postanowienie Sądu w przedmiocie dostępu do akt sprawy jest niezaskarżalne (art. 159 k.p.k. *a contrario*).

II. Uzasadnienie zarzutów niezgodności z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej

1. Konstytucyjne wolności i prawa, które zostały naruszone ostatecznym rozstrzygnięciem sądu

W ocenie Skarżącej w wyniku zastosowania przez Sąd Okręgowy w W przepisu art. 156 § 4 zdanie 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555) oraz § 10 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (Dz.U. Nr 108, poz. 1023 z późn. zm.) doszło do naruszenia praw Skarżącej wyrażonych w art. 2, art. 45 ust. 1, art. 42 ust. 2 oraz art. 32 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, które przyjęło postać nieproporcjonalnego ograniczenia prawa oskarżonego do sprawiedliwego i rzetelnego procesu karnego, opartego o zasadę kontrydiktoryjności i wynikającą z niej zasadę równości broni procesowych stron procesu, a jednocześnie prawa oskarżonego do obrony. W stosunku do Skarżącej doszło do naruszenia, wynikających z przywołanych wzorców kontroli konstytucyjnej, prawa oskarżonego do przygotowania się do skutecznej obrony, prawa do nieskrępowanego dostępu do całości materiału dowodowego stanowiącego podstawę oskarżeń przeciwko niemu i orzekania przez sąd oraz prawa dostępu do materiału dowodowego oskarżonego i jego obrony z jednej, a oskarżyciela publicznego z drugiej strony na zasadach równości broni procesowych stron procesu karnego opartego o zasadę kontrydiktoryjności.

W konsekwencji istnienia w procesie znacznej ilości materiałów o charakterze niejawnym i wynikających z tego faktu daleko idących ograniczeń w dostępie do tych materiałów i korzystania z nich, proces karny przeciwko Skarżącej stracił charakter procesu kontrydiktoryjnego, opartego o zasadę równości broni procesowych, w którym oskarżonemu służy prawo do skutecznej obrony i w którym może on realizować prawo do rzetelnego i sprawiedliwego procesu.

Dlatego też w ocenie Skarżącej art. 156 § 4 zdanie 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555) oraz § 10 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2003 r. w sprawie sposobu postępowania z

protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji (Dz.U. Nr 108, poz. 1023 z późn. zm.) jest niezgodny z art. 2, art. 45 ust. 1, art. 42 ust. 2 oraz art. 32 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

2. Szczegółowe uzasadnienie stawianych zarzutów

Ogólną regułą obowiązującą w procesie karnym jest jego jawność, zarówno wewnętrzna, jak i zewnętrzna. Zasada jawności czerpie swoje źródło z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, stosownie do którego każdy ma prawo do jawnego rozpatrzenia sprawy.

Jawność zewnętrzna polega na publicznym charakterze rozpraw przed sądami. Na poziomie ustawowym jest ona gwarantowana w art. 355 zdanie pierwsze ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm. – dalej: „k.p.k.”), stosownie do którego rozprawa odbywa się jawnie. Jawność wewnętrzna polega natomiast na znajomości i dostępie stron procesu do całości materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, który stanowi podstawę oskarżeń przeciwko oskarżonemu oraz orzekania przez sąd. Na poziomie ustawowym jest ona gwarantowana w art. 156 § 1 i § 2 k.p.k., stosownie do których stronom i obrońcom udostępnia się akta sprawy sądowej i daje możliwość sporządzenia z nich odpisów, a jednocześnie na wniosek oskarżonego lub jego obrońcy wydaje się odpłatnie kserokopie dokumentów z akt sprawy.

Jawność doznaje istotnych ograniczeń w sytuacji, gdy w skład zgromadzonego materiału dowodowego wchodzi materiały o charakterze niejawnym. Na poziomie jawności wewnętrznej, strony co prawda mają dostęp do takich dokumentów, jednak w sytuacji takiej dochodzi do bardzo daleko idących obostrzeń dla oskarżonego i jego obrońcy.

Stosownie do art. 156 § 4 k.p.k., jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo ujawnienia tajemnicy państwowej, przeglądanie akt, sporządzanie odpisów i kserokopii odbywa się z zachowaniem rygorów określonych przez prezesa sądu lub sąd. Uwierzytelnionych odpisów i kserokopii nie wydaje się, chyba że ustawa stanowi inaczej. Zagadnienia te rozwija Rozporządzenie, wydane przez Ministra Sprawiedliwości na podstawie delegacji ustawowej, zawartej w art. 181 § 2 k.p.k. Stosownie do § 9 ust. 1 Rozporządzenia, akta, protokoły przesłuchań, dokumenty lub przedmioty oznaczone klauzulą „ściśle tajne”, „tajne” lub „poufne” przechowywane są w kancelarii tajnej sądu lub prokuratury albo w oddziale tej kancelarii. W § 10 ust. 1 i ust. 2 Rozporządzenie przewiduje, że dokumenty, akta lub przedmioty oznaczone klauzulą tajności udostępniane są m.in. stronom i obrońcom jedynie na zarządzenie prezesa sądu, a przed uprawomocnieniem się wyroku – na zarządzenie sądu, a w postępowaniu przygotowawczym na zarządzenie kierownika właściwej jednostki organizacyjnej prokuratury. Zarządzenie takie wskazuje osobę uprawnioną do przejrzenia dokumentów, akt lub przedmiotów oznaczonych klauzulą tajności oraz określa czas zapoznania się z nimi w kancelarii tajnej sądu lub prokuratury w obecności pracownika tej kancelarii.

Na podstawie § 10 ust. 3 Rozporządzenia, sporządzanie kopii, odpisów, wyciągów i notatek z dokumentów oraz akt oznaczonych klauzulą tajności jest niedopuszczalne. Natomiast § 12 Rozporządzenia wprowadza wymóg, iż przed udostępnieniem dokumentu, akt lub przedmiotów oznaczonych klauzulą tajności poucza się osobę uprawnioną o obowiązku zachowania tajemnicy m.in. państwowej oraz o zakazie sporządzania kopii, odpisów,

wyciągów i notatek, a także przyjmuje się od niej pisemne oświadczenie o zachowaniu w tajemnicy uzyskanych wiadomości.

Istnienie w postępowaniu karnym materiałów chronionych tajemnicą państwową może pociągnąć za sobą również inne obostrzenia, przewidziane w art. 100 §5, art. 106, art. 157 § 2, art. 181, art. 338 § 3, art. 360-art. 362 i art. 364 § 2 k.p.k.

Znaczną część dowodów będących podstawą aktu oskarżenia przeciwko Skarżącej stanowią materiały niejawne. Kilka tysięcy kart akt sądowych stanowią materiały niejawne, wytworzone przez funkcjonariuszy Centralnego Biura Antykorupcyjnego w następstwie prowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych. W związku z tym faktem, do udostępnienia stronom tychże materiałów zastosowanie mają wskazane wyżej reguły szczegółowo precyzowane przez Rozporządzenie.

Art. 45 Konstytucji RP gwarantuje każdemu prawo do sprawiedliwego procesu. Z tego zapisu wywodzi się szereg zasad obowiązujących w procesie karnym demokratycznego państwa prawnego, jakim stosownie do art. 2 jest Rzeczpospolita Polska. Należy tu wymienić przede wszystkim zasadę kontradiktoryjności postępowania oraz zasadę równości broni. Przy czym zasadę równości broni procesowych stron procesu karnego można również wyprowadzać z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, który gwarantuje zasadę równości wobec prawa. Zgodnie z przytoczonymi zasadami, modelowy proces karny powinien polegać na tym, że dwie strony – prokurator i oskarżony – przedstawiają bezstronnemu sądowi swoje racje. Aby było to możliwe, niezbędna jest z kolei pełna realizacja zasady równości broni, która wymaga m.in. umożliwienia oskarżonemu i jego obrońcy dostępu do materiału dowodowego na tych samych zasadach, na jakich dostęp ten ma oskarżyciel publiczny. Jednocześnie art. 42 ust. 2 Konstytucji RP, gwarantuje każdemu, przeciwko komu prowadzone jest postępowanie karne, prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. W ujęciu materialnym prawo do obrony sprowadza się do nałożenia na państwo obowiązku efektywnego zapewnienia oskarżonemu możliwości przygotowania się do skutecznej obrony. W ujęciu formalnym prawo do obrony obejmuje prawo ustanowienia i korzystania z pomocy obrońcy. Analogiczne standardy ochrony praw oskarżonego w procesie karnym przewiduje art. 6 ust. 1 i ust. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. W zakresie prawa do obrony, w art. 6 ust. 3 lit. b nakłada ona obowiązek po stronie Państwa – sygnatariusza stworzenia oskarżonemu i jego obrońcy możliwości przygotowania obrony. Pod możliwością tą Konwencja rozumie zapewnienie odpowiedniej ilości czasu oraz stworzenie warunków, w których oskarżony oraz jego obrońca mogą zapoznać się z materiałem dowodowym.

Oceniając realizację prawa do obrony w każdej sprawie karnej, należy rozważyć praktyczną możliwość realizacji tego prawa. W przedmiotowej sprawie duża część materiału dowodowego objęta jest tajemnicą państwową, co oznacza, że akta postępowania znajdują się w kancelarii tajnej i ich udostępnienie podlega rygorom określonym w przepisach Kodeksu postępowania karnego oraz Rozporządzenia. Zauważyć jednak należy, że podczas postępowania przygotowawczego akta postępowania przechowywane były w kancelarii tajnej, która mieściła się w siedzibie prokuratury prowadzącej postępowanie. Oznacza to, że prokurator miał w praktyce nieograniczony dostęp do akt przez wiele miesięcy, co umożliwiło mu dogłębne zapoznanie się z nimi. Obrońca natomiast takiego dostępu nie posiadał. Niezależnie od tego, w istniejącym stanie normatywnym, również na etapie postępowania sądowego istnieją dysproporcje pomiędzy sytuacją oskarżonego i jego obrońców oraz oskarżyciela publicznego. Prokurator dysponuje bowiem uprawnieniem, przewidzianym w art. 158 § 1 k.p.k. oraz § 15 ust. 1 Rozporządzenia, zażądania przekazania mu akt postępowania celem ich przejrzenia. Prokurator może zatem zażądać przekazania mu akt

sprawy, z którymi w sposób swobodny zapoznawać może on się w kancelarii tajnej prokuratury.

W przedmiotowej sprawie, przy tak znacznej ilości akt niejawnych, faktyczna możliwość zapoznania się z częścią niejawną akt była dużo mniejsza dla obrońcy niż dla prokuratora, pomimo, iż obrońca formalnie posiadał taką samą możliwość zapoznania się z materiałami niejawnymi. Ze względu na obszerność materiału dowodowego o charakterze niejawnym istotne problemy stwarza już samo zapoznanie się ze zgromadzonym materiałem, wynikające z faktu, że możliwe jest ono jedynie w kancelarii tajnej sądu i każdorazowo wymaga zgody w formie zarządzenia sędziego. Natomiast w sytuacji, gdy przy zapoznawaniu się z materiałami nie można jednocześnie sporządzać notatek zupełnie wyłącza możliwość skutecznego przygotowania się do obrony. W połączeniu z brakiem możliwości sporządzania notatek podczas rozpraw odbywających się z wyłączeniem jawności oraz brakiem możliwości uzyskania kopii materiałów niejawnych, stan taki iluzorycznym czyni realizację prawa do obrony.

Oczywistym jest, że kancelaria tajna, w której przechowywane są dokumenty objęte tajemnicą państwową, nie może mieścić się w budynku innym, niż budynek prokuratury lub sądu, ze względu na konieczność ochrony informacji zawartych w tychże dokumentach. Powinny jednak istnieć instrumenty pozwalające na maksymalną niwelację tych różnic, jak możliwość sporządzania notatek lub kserokopii z tych akt przez oskarżoną i jej obrońcę.

W przedmiotowej sprawie istotne jest rozważenie problemu przedmiotu ochrony § 10 Rozporządzenia, którym jest informacja zawarta w dokumentach o określonej klauzuli tajności. Informacja ta ma być chroniona przed ujawnieniem jej osobom do tego niepowołanym. Skoro obrońca i oskarżony mają dostęp do akt postępowania – w tym akt niejawnych, będących podmiotem Rozporządzenia, tak więc nie są osobami nieuprawnionymi – przedmiot tego Rozporządzenia przestaje być w stosunku do nich aktualny. Skoro więc brak jest przedmiotu ochrony – w zakresie, w jakim informacja podlegająca ochronie została ujawniona zgodnie z przepisami – nielogicznym jest utrudnianie Skarżącej i jej obrońcy zapoznanie się z tą informacją. Tymczasem w przedmiotowej sprawie, pomimo – jak wskazano wyżej – formalnej możliwości zapoznania się z informacją, brak jest realnej możliwości takiego działania. Akta postępowania objęte tajemnicą liczą kilka tysięcy stron. Co za tym idzie, niemożliwe jest poprawne dokonanie analizy informacji w nich zawartych bez możliwości sporządzania notatek lub sporządzenia kserokopii akt. Wobec ogromnej ilości informacji znajdujących się w aktach niejawnych, doniosłych z punktu widzenia obrony, sytuacja ta znacznie utrudnia realizację prawa do obrony.

Zdaniem Skarżącej, przepis art. 156 § 4 zdanie 2 k.p.k. oraz przepis § 10 Rozporządzenia sprzeczny jest z przywołanymi wyżej przepisami Konstytucji RP, bowiem faktycznie uniemożliwia odpowiednie przygotowanie się i udział Skarżącej i obrońcy w procesie, chociażby ze względu na brak możliwości oceny materiału dowodowego świadczącego na korzyść lub niekorzyść Skarżącej i brak możliwości weryfikacji tegoż materiału dowodowego.

Europejski Trybunał Praw Człowieka wielokrotnie wypowiedział się w kwestii ograniczeń w dostępie do akt postępowania, wynikających z niejawności materiałów, za każdym razem wskazując, że pełna realizacja prawa do obrony oraz zasada równości broni procesowych wymaga, aby obrońca mógł swobodnie zapoznać się z materiałami postępowania, robiąc notatki, odpisy i kopie.

Europejski Trybunał Praw Człowieka wypracował w tym zakresie utrwaloną i konsekwentną linię orzeczniczą w następujących orzeczeniach: wyroku z dnia 24 kwietnia 2007 r. w sprawie *Matyjek przeciwko Polsce* (skarga nr 38184/03); wyroku z dnia 17 lipca 2007 r. w sprawie *Bobek przeciwko Polsce* (skarga nr 68761/01); wyroku z dnia 15 stycznia 2008 r. w sprawie *Luboch przeciwko Polsce* (skarga nr 37469/05); wyroku z dnia 17 lutego 2009 r. w sprawie *Jałowiecki przeciwko Polsce* (skarga nr 34030/07); wyroku z dnia 28 kwietnia 2009 r. w sprawie *Rasmussen przeciwko Polsce* (skarga nr 38886/05), wyroku z dnia 5 stycznia 2010 r. w sprawie *Wrona przeciwko Polsce* (skarga nr 23119/05) oraz wyroku z dnia 8 czerwca 2010 r. w sprawie *Górny przeciwko Polsce* (skarga nr 50399/07).

We wszystkich wskazanych wyżej sprawach Trybunał uznał, że doszło do naruszenia art. 6 § 1 w związku z art. 6 § 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Przepisy te przewidują standardy ochrony jednostki w postępowaniu karnym analogiczne do tych gwarantowanych przez Konstytucję RP w jej art. 45 ust. 1 oraz art. 42 ust. 2. Trybunał konsekwentnie stwierdza, że ograniczenia w dostępie do akt postępowania w zakresie obejmującym materiały niejawne prowadzą do naruszenia prawa do rzetelnego procesu polegającego na naruszeniu zasady równości broni procesowych oraz prawa do skutecznej obrony.

W wyroku z dnia 17 lipca 2007 r. w sprawie *Bobek przeciwko Polsce* (skarga nr 68761/01) Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że: „Trybunał uważa, iż z powodu tajności dokumentów oraz ograniczeń osoby lustrowanej w dostępie do akt – w szczególności w porównaniu do uprzywilejowanej pozycji Rzecznika Interesu Publicznego w postępowaniu lustracyjnym, możliwość skarżącej rozstrzygnięcia jej sprawy w sposób rzetelny była poważnie zredukowana.”

W wyroku z dnia 24 kwietnia 2007 r. w sprawie *Matyjek przeciwko Polsce* (skarga nr 38184/03) Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że: „Trybunał pragnie powtórzyć, iż zgodnie z zasadą równowagi broni, jako jedną z zasad bardziej szerokiej definicji sprawiedliwego procesu, każda strona musi mieć zapewnioną godziwą możliwość przedstawienia swojej sprawy na warunkach, które nie stawiają jej w znacznie bardziej niekorzystnej sytuacji niż jej oponenta (...) Trybunał pragnie powtórzyć, iż skuteczne uczestnictwo oskarżonego w procesie karnym musi równocześnie zapewniać mu prawo do gromadzenia notatek w celu ułatwienia przeprowadzenia własnej obrony, niezależnie od tego czy jest on reprezentowany przez adwokata (zobacz *Pullicino przeciwko Malcie* (dec.), nr 45441/99, 15 czerwca 2000 r.). Fakt, iż skarżący nie mógł wynosić swoich notatek zrobionych podczas rozprawy lub w kancelarii tajnej, aby przedstawić je biegłemu lub użyć w innym celu, w zasadniczy sposób uniemożliwiło mu wykorzystanie informacji w nich zawartych i zmusiło do powoływania się wyłącznie na swoją pamięć(...) Po trzecie, Trybunału nie przekonuje argumentacja Rządu, iż podczas procesu takie same ograniczenia dotyczące dostępu do niejawnych dokumentów obowiązywały również Rzecznika Interesu Publicznego. Na podstawie przepisów prawa wewnętrznego, Rzecznikowi, jako instytucji publicznej, przysługiwały takie same uprawnienia jak prokuratorowi. Na podstawie artykułu 17 (e) ustawy lustracyjnej, Rzecznik Interesu Publicznego miał prawo dostępu do pełnej dokumentacji dotyczącej osoby lustrowanej, a stworzonej, między innymi, przez byłe służby bezpieczeństwa. W razie potrzeby mógł przesłuchiwać świadków i zlecać sporządzanie opinii biegłych. Rzecznik miał również do swojej dyspozycji kancelarię tajną oraz pracowników posiadających oficjalne dopuszczenie do dokumentów uważanych za tajemnicę państwową, którzy zostali zatrudnieni w celu

analizy oświadczeń lustracyjnych w kontekście istniejących dokumentów oraz w celu przygotowywania akt do procesów lustracyjnych.”

Analogiczna argumentacja została przedstawiona w wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 28 kwietnia 2009 r. w sprawie *Rasmussen przeciwko Polsce* (skarga nr 38886/05). Ponadto w tej sprawie Trybunał stwierdził, że: „*Mając na względzie powyższe, Trybunał uważa, że w związku z niejawnością dokumentów oraz ograniczeniami lustrowanego w dostępie do nich, przede wszystkim w porównaniu z uprzywilejowaną pozycją Rzecznika Interesu Publicznego, realizacja prawa skarżącej do rzetelnego procesu została istotnie ograniczona. Zważywszy na specyficzny charakter postępowań lustracyjnych i kumulację wyżej wskazanych okoliczności i reguł, Trybunał uważa, że w praktyce doprowadziły one do nałożenia na skarżącą nierealistycznych obciążeń, pozostających w sprzeczności z wymogami zasady rzetelnego procesu oraz zasady równości broni stron postępowania.”*

Powyższe orzeczenia – pomimo różnic przedmiotowych z niniejszą sprawą – znajdują w niej pełne zastosowanie. Z jednej strony Trybunał stwierdził bowiem, że postępowanie lustracyjne należy oceniać z punktu widzenia wymogów stawianych przez Konwencję postępowaniu karnemu, z drugiej natomiast strony, w zakresie dostępu do materiałów niejawnych w postępowaniu lustracyjnym, w tym uprawnień Rzecznika Interesu Publicznego, zastosowanie znajdowały i znajdują przepisy Kodeksu postępowania karnego, stosowane w zakresie nieuregulowanym w ustawie lustracyjnej w sposób odpowiedni. Te same przepisy Kodeksu znalazły zastosowanie w okolicznościach sprawy Skarżącej. Tak więc, skoro przy odpowiednim zastosowaniu przepisów Trybunał uznał, że faktyczne ograniczenie dostępu do akt stanowi naruszenie Konwencji, tym bardziej jej naruszeniem będzie sytuacja, w której przepisy procedury karnej stosuje się wprost.

Ponadto wskazać należy, że w czasie, kiedy prowadzone były postępowania będące przedmiotem wyżej wskazanych orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, przepisy dotyczące postępowania z materiałami niejawnymi pozwalały na sporządzanie notatek z akt. Czego w aktualnym stanie prawnym zabrania § 10 ust. 3 Rozporządzenia. Tak więc skoro nawet taki stan rzeczy łamał, zgodnie z przytoczonymi przepisami, art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, stosując rozumowanie z mniejszego na większe (*a minori ad maius*), uzasadnionym jest wniosek, że odmowa pozwolenia na sporządzenie chociażby notatek z akt niejawnych tym bardziej stanowi naruszenie wskazanego przepisu. Wprowadzenie obok obostrzeń uznanych przez Trybunał za niedopuszczalne, dodatkowych ograniczeń, w postaci zakazu sporządzania notatek, uznać należy za jeszcze dalej idące naruszenie praw oskarżonego.

Skarżąca nie kwestionuje, że w postępowaniu karnym mogą pojawić się sytuacje, w których w ramach zgromadzonego materiału dowodowego znajdują się materiały o charakterze niejawnym, chronione tajemnicą państwową, a konieczność ochrony bezpieczeństwa państwa uniemożliwia zdjęcie z nich klauzuli niejawności. Jednakże sytuacje takie mogą mieć charakter jedynie zupełnie wyjątkowy i muszą być one ograniczone do absolutnego minimum. Zarówno jeśli chodzi o ilość procesów, w których takie materiały są wykorzystywane, jak i o objętość takich materiałów w konkretnym procesie. W żadnym jednak razie nie jest możliwe, aby materiały niejawne stanowiły znakomitą większość zgromadzonego przeciwko oskarżonemu materiału dowodowego. Proces traci wówczas charakter procesu kontradyktoryjnego, opartego o zasadę równości broni procesowych, w którym oskarżonemu służy prawo do skutecznej obrony i w którym może on realizować prawo do rzetelnego i sprawiedliwego procesu.

Obostrzenia w dostępie do materiałów niejawnych i sposobie korzystania z nich podlegać muszą ocenie z punktu widzenia proporcjonalności ograniczeń wskazanych wyżej procesowych uprawnień oskarżonego, w rozumieniu art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. W okolicznościach niniejszej sprawy brak jest uzasadnienia w utrzymywaniu tak daleko idących ograniczeń. Materiał niejawni zgromadzony w sprawie to w znakomitej większości stenogramy nagrań dokonanych przez Centralne Biuro Antykorupcyjne podczas prowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych. Brak jest jakiegokolwiek uzasadnienia w utrzymywaniu ich niejawności w całości w sytuacji, gdy stały się materiałem dowodowym w postępowaniu karnym. Ograniczenia dla konstytucyjnych praw oskarżonego wynikające z niejawności znakomitej większości materiału dowodowego nie są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa, czy porządku publicznego. Jak jednocześnie wskazano powyżej, prowadzą ono do naruszenia istoty prawa do obrony.

Utrzymywanie niejawności materiałów jest szczególnie niezrozumiałe w sytuacji, gdy część z nich ujawniona została opinii publicznej podczas konferencji prasowej zorganizowanej przez Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego w dniu października 2007 r.

Skarżącej nie przysługiwały żadne środki zaskarżenia od postanowienia Sądu Okręgowego w W z dnia maja 2010 r., sygn. akt o odmowie umożliwienia obrońcom sporządzania notatek podczas zapoznawania się w kancelarii tajnej z materiałami o charakterze niejawnym oraz podczas rozpraw odbywających się z wyłączeniem jawności, a ponadto o odmowie wydania kopii materiałów o charakterze niejawnym. Na etapie postępowania sądowego stronom nie przysługuje bowiem zażalenie na postanowienie o odmowie udostępnienia akt, bądź wydania kserokopii z akt sprawy. Stosownie do art. 159 k.p.k., jedynie na etapie postępowania przygotowawczego na odmowę udostępnienia akt przysługuje stronom zażalenie.

Dlatego też, w ocenie Skarżącej obecny etap postępowania karnego, w którym występuje ona w roli oskarżonej, właściwy jest do złożenia skargi konstytucyjnej. W szczególności, nie byłoby właściwym wnoszenie tej skarg dopiero po prawomocnym zakończeniu postępowania karnego.

Mając na względzie podniesione wyżej okoliczności i argumenty wywodzę, iż doszło do naruszenia gwarancji proceduralnych w postępowaniu karnym, wymagającego stwierdzenia niegodności z Konstytucją wskazanych w *petitum* przepisów.

Jacek Dubois
Adwokat

Mikołaj Pietrzak
Adwokat

W załączeniu:

- 1) Pełnomocnictwo wraz z dowodem uiszczenia opłaty skarbowej,
- 2) Odpis protokołu rozprawy przed Sądem Okręgowym w W z dnia maja 2010 r., sygn. akt

3) 4 odpisy skargi wraz z załącznikami;